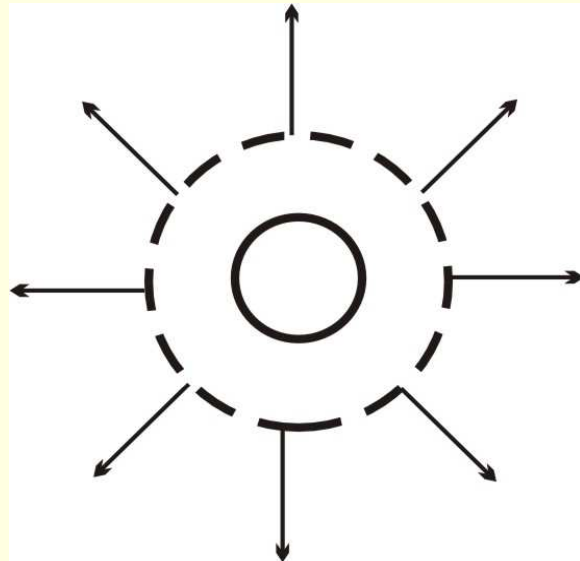

Elementi elektroenergetskih sistema

- Proračun korone
- Gubici usled korone
  - Zamenska šema sa raspodeljenim parametrima
  - Zamenska šema sa koncentrisanim parametrima
- Konstanta prostiranja i karakteristična impedansa
  - Idealizovan vod (vod bez gubitaka)
- Karakteristični režimi nadzemnog voda sa raspodeljenim parametrima

2.4.5.2 Proračun korone

$$E = \frac{q}{2 \cdot \pi \cdot \epsilon_0 \cdot r} = \frac{18 \cdot 10^{-6} \cdot q \left[\frac{C}{km} \right]}{r [cm]} \Rightarrow \left[\frac{V}{cm} \right]; q = \frac{Q}{n}; E = \frac{18 \cdot 10^6}{r} \cdot \frac{Q}{n} = \frac{18 \cdot 10^6 \cdot C \cdot U / \sqrt{3}}{r \cdot n}$$

Da bi se sprečili negativni efekti korone, fazni provodnici se rade u obliku snopa.

2.4.5.2 Proračun korone

- I ako se zna da je kritično polje vazduha, pri lepom vremenu: $E_{kr.vazduha} = 21.1 \left[\frac{kV}{cm} \right]$, dobija se kritična vrednost medjufaznog (linijskog) pri lepom vremenu, sa aspekta korone:

$$U_{kr.id} = \frac{36.54}{1 + \frac{r \cdot (n-1)}{R}} \cdot n \cdot r \cdot \ln \frac{D_{SGij} \cdot 2 \cdot h_{SG}}{r_{esc} \cdot D_{SGij'}} [kV]$$

- Izraz za $U_{kr.id}$ važi za $t = 25^{\circ}C$ i $p = 1000mbar$

2.4.5.2 Proračun korone

- Stvarna vrednost kritičnog medjufaznog napona izračunava se uvažavanjem vremenskih prilika, hrapavosti provodnika, temperature i pritiska:

$$U_{kr} = m_1 \cdot m_2 \cdot m_3 \cdot U_{kr.id}$$

gde je $m_1 \cdot m_2 \cdot m_3 < 1$, pa je $U_{kr} < U_{kr.id}$

$m_1 = (0.3 \div 1)$ - koeficijent vremenskih uslova (kada je jednak jedinici, znači da je lepo vreme)

$m_2 = 0.8$ - koeficijent stanja površine provodnika

$m_3 = \frac{298 \cdot p(bar)}{273 + t[^\circ C]}$ - koeficijent temperature i vazdušnog pritiska

2.4.5.2 Proračun korone

- Snop smanjuje koronu, jer se povećava kritični napon korone.
- Ako se usvoji $m_1 \cdot m_2 \cdot m_3 = 0.77; n = 1$, čiji je $\frac{D_{SG}}{r} = 650$, dobija se relacija:

$$U_{kr} [kV] = 180 \cdot r [cm] = 90 \cdot d [cm]$$

tj. mogu se izračunati minimalni presec i užadi, kojima se sprečava pojava korone (pri lepom vremenu, ako se ima jedan provodnik po fazi):

Un [kV]	10	20	35	110	220	400
Urm [kV]	12	24	38	123	245	420
dmin [cm]	0.133	0.267	0.42	1.36	2.72	4.66

2.4.5.3 Gubici usled korone

- Tabela pokazuje da se sa jednim užetom po fazi može ići do napona 220kV, počev od 400kV treba preći na provodnike u vidu snopa.
- Gubici usled korone: Postoji veliki broj empirijskih formula za aktivnu snagu podužnih gubitaka usled korone. Jedni obrasci za $U < U_{kr}$ (zona malih gubitaka) i drugi za $U > U_{kr}$ (zona velikih gubitaka).

2.4.5.3 Gubici usled korone

■ $P_{kor} = 3 \cdot g_{kor} \cdot U_g^2 = g_{kor} \cdot U^2$, gde je

P_{kor} -trofazna podužna snaga aktivnih gubitaka usled korone

g_{kor} - aktivna podužna odvodnost usled korone

2.4.5.3 Gubici usled korone

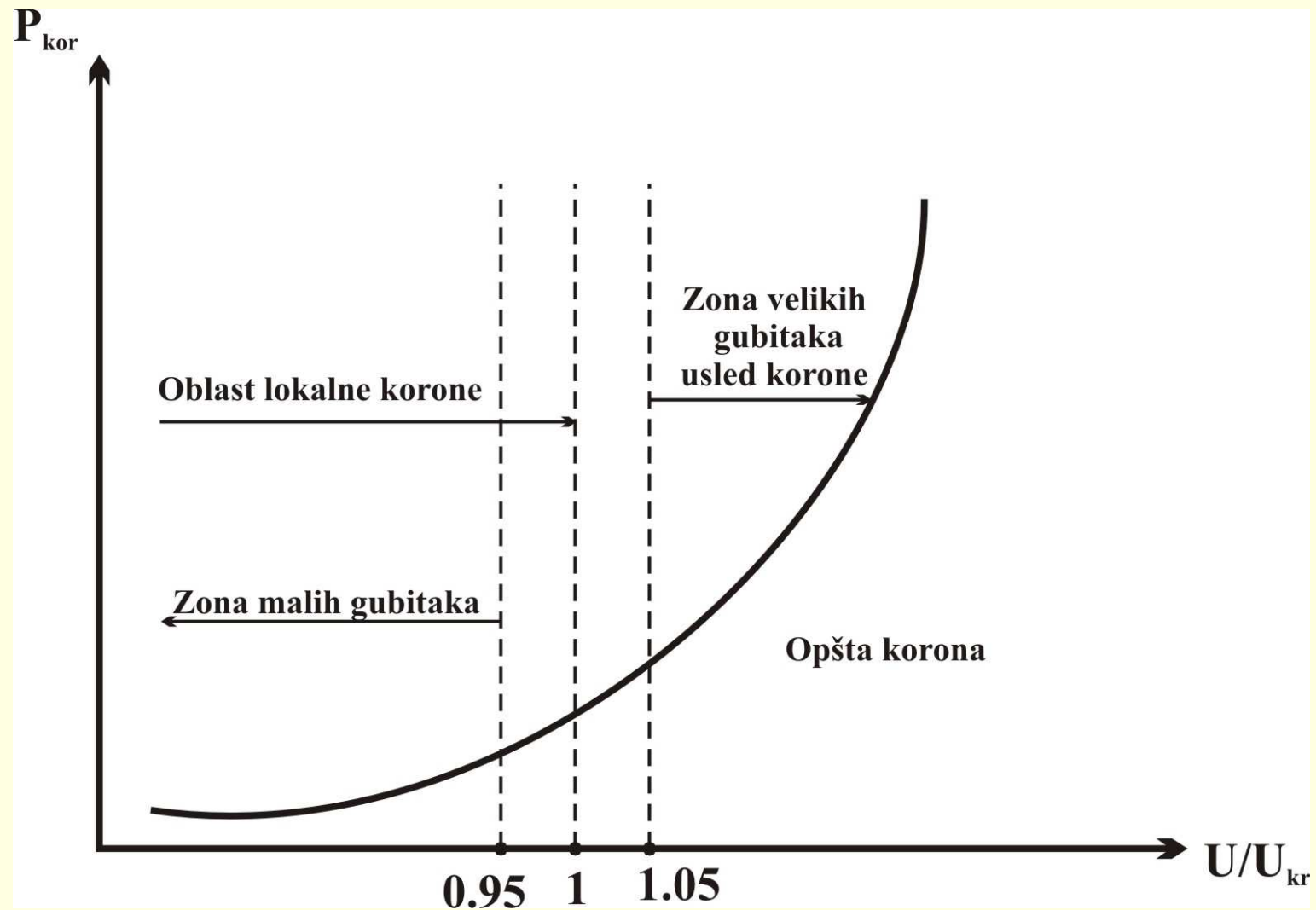
■ Za $U < U_{kr}$

$$g_{kor} = 62.5 \cdot \left(\frac{U}{U_{kr}} \right)^5 \left[\frac{nS}{km} \right] \left[\frac{10^{-7} S}{100km} \right]$$

■ Za $U > U_{kr}$

$$g_{kor} = 10^{-4} \cdot \left[1 - e^{-3.05 \cdot \left(\frac{U}{U_{kr}} - 1 \right)} \right] \left[\frac{S}{100km} \right]$$

2.4.5.3 Gubici usled korone

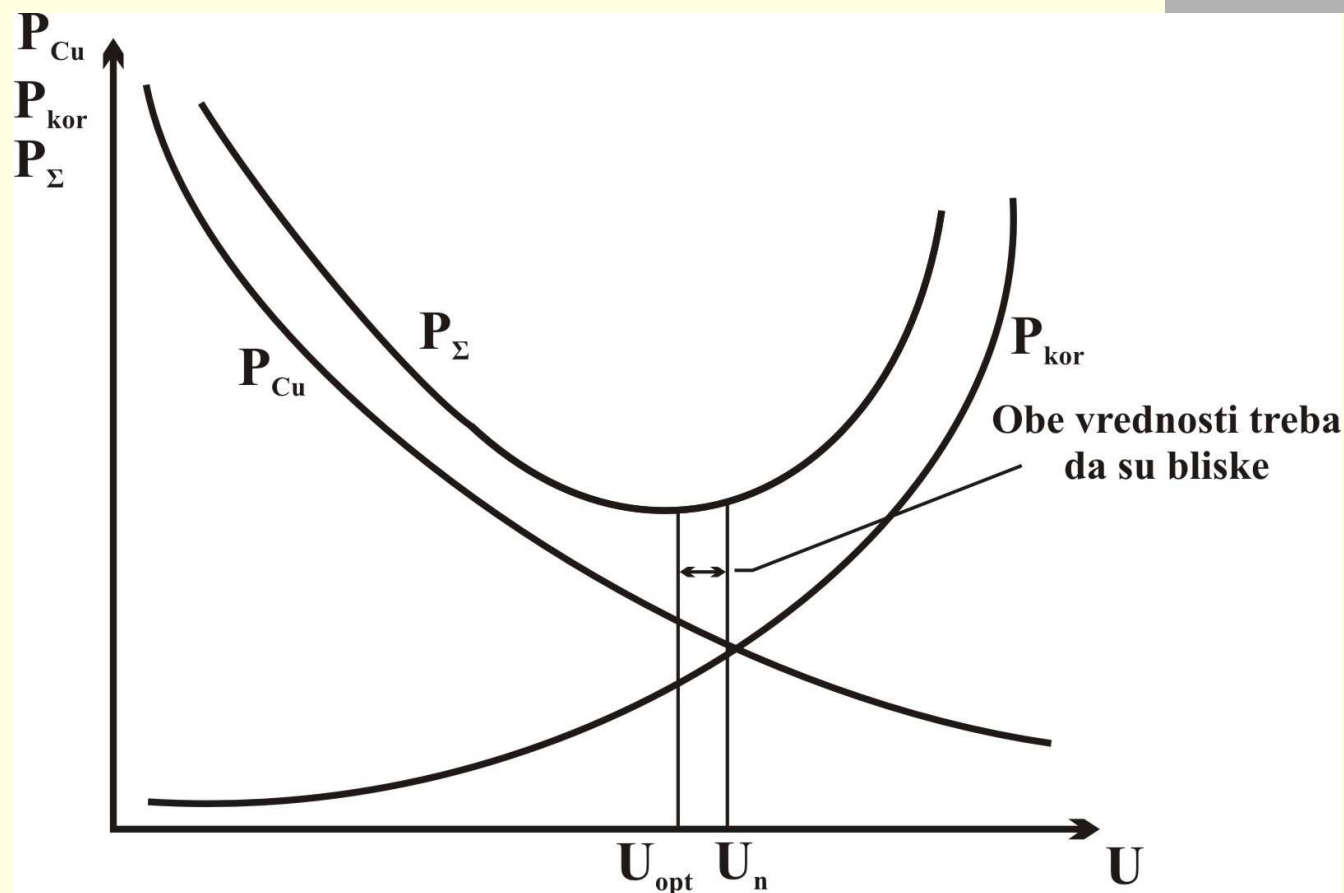

2.4.5.3 Gubici usled korone

- Obe formule su najmanje tačne kada je napon približno jednak kritičnom.
- Gubici usled korone se povećavaju sa povećanjem napona.
- Lokalna korona se javlja na vezivnim elementima

$\left(\frac{U}{U_{kr}} \leq 1 \right)$, a opšta se javlja oko provodnika $\left(\frac{U}{U_{kr}} > 1 \right)$

2.4.5.3 Gubici usled korone

P_{Cu} – gubici u bakru $\left(\sim \frac{1}{U}\right)$; P_{Σ} – ukupni gubici

2.4.5.3 Gubici usled korone

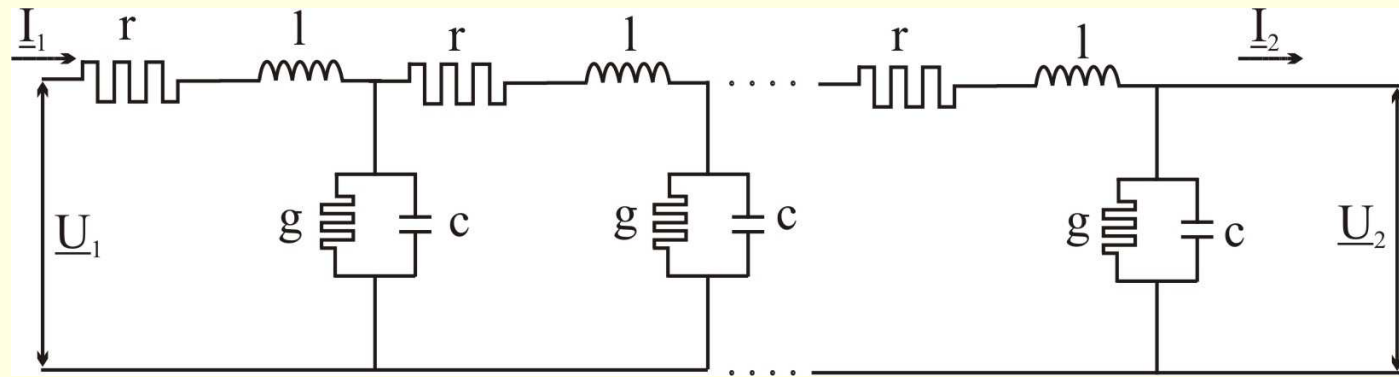
- Na slici je prikazana zavisnost gubitaka u provodnicima u prenosnoj mreži i gubitaka usled korone od napona. Vidi se da postoji optimalna vrednost napona, pri kome su ukupni gubici minimalni.
- Pored pozitivnog efekta koji snop ima na sprečavanje opšte korone, ima pozitivan efekat sa aspekta strujnog opterećenja (veća je površina za hladjenje).

2.5 Zamenske šeme voda

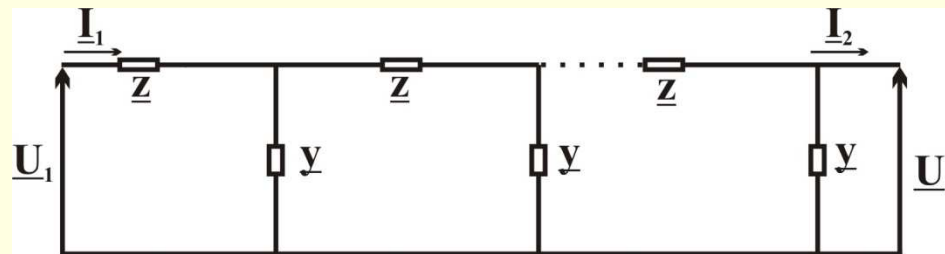

- Zamenska šema sa raspodeljenim parametrima
- Zamenska šema sa koncentrisanim parametrima
- Konstanta prostiranja i karakteristična impedansa nadzemnih vodova

2.5.1 Zamenska šema sa raspodeljenim parametrima

Gornja šema se može prikazati na sledeći način

Gde su:

$\underline{z} = r + jx = r + j\omega l$ - [Ω/km] - podužna impedansa

$\underline{y} = g + jb = g_l + g_{kor} + j\omega c$ - [S/km] - podužna admitansa

2.5.1 Zamenska šema sa raspodeljenim parametrima

Navedene veličine zavise od:

- r (temperature)
- g_{kor} (U , vremenski uslovi)
- g_I (stanja površine izolatora)
- c (visine nad zemljom, što zavisi od temperature)

2.5.1 Zamenska šema sa raspodeljenim parametrima

- Rastojanje x je od kraja voda, jer se tada dobijaju jednostavniji izrazi za konstante diferencijalnih jednačina.

$$\underline{U}(x) = \underline{U}_2 \cdot ch(\underline{k} \cdot x) + \underline{Z}_C \cdot \underline{I}_2 \cdot sh(\underline{k} \cdot x)$$

$$\underline{I}(x) = \frac{\underline{U}_2}{\underline{Z}_C} \cdot sh(\underline{k} \cdot x) + \underline{I}_2 \cdot ch(\underline{k} \cdot x)$$

- Ove jednačine se još nazivaju **jednačine telegrafičara**, gde su:

$\underline{k}$ – konstanta prostiranja

$\underline{Z}_C$ – karakteristična impedansa

2.5.1 Zamenska šema sa raspodeljenim parametrima

■ $\underline{k} = \sqrt{\underline{z} \cdot \underline{y}} = \alpha + j\beta$, gde su:

α – konstanta slabljenja

β – fazna konstanta

$$\underline{Z}_C = \frac{\underline{z}}{\underline{k}} = \frac{\underline{z}}{\sqrt{\underline{z} \cdot \underline{y}}} = \sqrt{\frac{\underline{z}}{\underline{y}}}$$

- Za $x=L$, (gde je L dužina voda), sledi $\underline{U}(x) \rightarrow \underline{U}_1$,
odnosno $\underline{I}(x) \rightarrow \underline{I}_1$

2.5.1 Zamenska šema sa raspodeljenim parametrima

$$\underline{U}_1 = \underline{U}_2 \cdot ch(\underline{k} \cdot L) + \underline{Z}_C \cdot \underline{I}_2 \cdot sh(\underline{k} \cdot L)$$

$$\underline{I}_1 = \frac{\underline{U}_2}{\underline{Z}_C} \cdot sh(\underline{k} \cdot L) + \underline{I}_2 \cdot ch(\underline{k} \cdot L)$$

Ovo su jednačine telegrafičara za $x=L$

$$\begin{bmatrix} \underline{U}_1 \\ \underline{I}_1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \underline{A} & \underline{B} \\ \underline{C} & \underline{D} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \underline{U}_2 \\ \underline{I}_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} ch(\underline{k} \cdot L) & \underline{Z}_C \cdot sh(\underline{k} \cdot L) \\ \frac{1}{\underline{Z}_C} \cdot sh(\underline{k} \cdot L) & ch(\underline{k} \cdot L) \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \underline{U}_2 \\ \underline{I}_2 \end{bmatrix}$$

2.5.1.1 Konstanta prostiranja i karakteristična impedansa nadzemnih vodova

---

- Konstanta prostiranja trofaznih nadzemnih vodova je:

$$\underline{k} = \sqrt{\underline{z} \cdot \underline{y}} = \sqrt{(r + j\omega l) \cdot (g + j\omega c)}$$

- Uobičajeno je: $g \ll \omega c$, pa je

$$\underline{k} = \sqrt{(r + j\omega l) \cdot j\omega c} = \alpha + j\beta$$

α – konstanta slabljenja

β – fazna konstanta

2.5.1.1 Konstanta prostiranja i karakteristična impedansa nadzemnih vodova

- Približne relacije:

$$\alpha = \frac{r}{2 \cdot \sqrt{\frac{l}{c}}} ; \beta = \omega \cdot \sqrt{l \cdot c} \cdot \left(1 + \frac{r^2}{8 \cdot \omega^2 \cdot l^2} \right) = \beta_i \cdot \left(1 + \frac{r^2}{8 \cdot \omega^2 \cdot l^2} \right)$$

- β_i – fazna konstanta idealizovanog voda, tj. voda bez gubitaka aktivne snage ($r=g=0$)

$$\beta_i = \omega \cdot \sqrt{l \cdot c} = \frac{\omega}{V_0} = \frac{2 \cdot \pi \cdot f}{V_0} = \frac{100 \cdot \pi \left[\frac{rad}{s} \right]}{300000 \left[\frac{km}{s} \right]} = 1.0472 \cdot 10^{-3} \left[\frac{rad}{km} \right] = 0.06 \left[\frac{^\circ}{km} \right]$$

$$\beta_i = 6 \left[\frac{^\circ}{100km} \right]$$

2.5.1.1 Konstanta prostiranja i karakteristična impedansa nadzemnih vodova

- Konstanta prostiranja ima dominantan imaginarni deo

$$\beta \approx 10 \cdot \alpha$$

- Karakteristična impedansa: $\underline{Z}_c = \sqrt{\frac{\underline{z}}{\underline{y}}} = \sqrt{\frac{r + j\omega l}{g + j\omega c}}$, ako je

$$g \ll \omega c \Rightarrow Z_c = \sqrt{\frac{r + j\omega l}{j\omega c}} = \sqrt{\frac{l}{c} \cdot \left(1 - j \cdot \frac{r}{\omega l}\right)} = Z_{ci} \cdot \sqrt{1 - \frac{jr}{\omega l}}$$

gde je:

$$\underline{Z}_{ci} = \sqrt{\frac{l}{c}} \text{ -karakteristična impedansa idealizovanog voda, tj voda bez gubitaka aktivne snage (r = g = 0).}$$

2.5.1.1 Konstanta prostiranja i karakteristična impedansa nadzemnih vodova

- Karakteristična impedansa je kompleksan broj sa dominantnim realnim delom. Definiše se i talasna dužina voda:

$$\lambda = \frac{2 \cdot \pi}{\beta_i} = \frac{2 \cdot \pi}{\frac{2 \cdot \pi \cdot f}{V_0}} = \frac{V_0}{f} = \frac{300000}{50} = 6000km$$

tj. posle 6000km, napon ima isti fazni stav kao na početku voda.

2.5.1.2 Idealizovan vod (vod bez gubitaka)

- Konstanta prostiranja:

$$\underline{k} = \sqrt{\underline{z} \cdot \underline{y}} = \sqrt{(r + j\omega l) \cdot (g + j\omega c)} = j \cdot \omega \cdot \sqrt{l \cdot c} = j \cdot \beta_i$$

gde je fazna konstanta:

$$\beta_i = \omega \cdot \sqrt{l \cdot c} = \frac{\omega}{V_0} = 6 \left[\frac{\circ}{100km} \right] = 0.06 \left[\frac{\circ}{km} \right]$$

kritična impedansa:

$$\underline{Z}_c = \sqrt{\frac{\underline{z}}{\underline{y}}} = \sqrt{\frac{r + j\omega l}{g + j\omega c}} = \sqrt{\frac{l}{c}} = \underline{Z}_{ci}$$

2.5.1.2 Idealizovan vod (vod bez gubitaka)

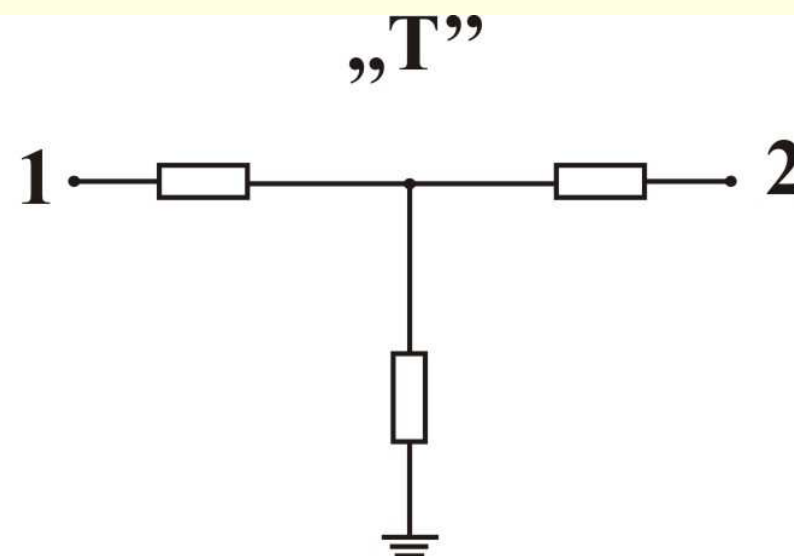
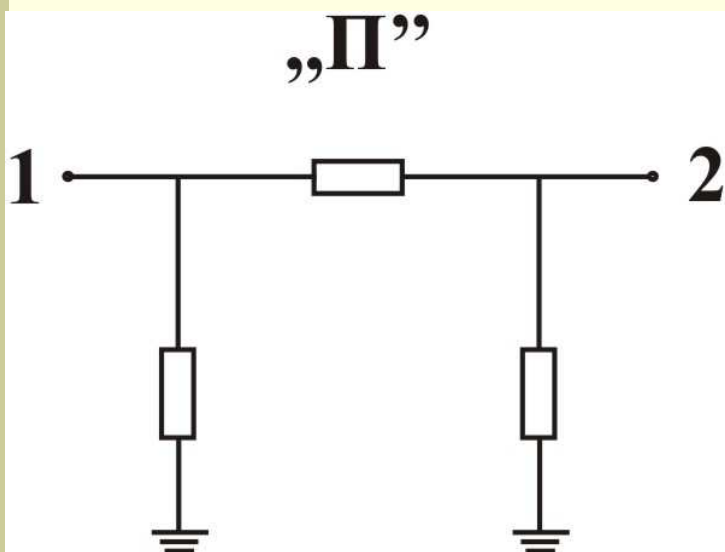
- Kod vodova bez gubitaka $\underline{Z}_C$ je realan broj, a konstante prostiranja imaginarni broj. Kod idealizovanih vodova, proizvod konstante prostiranja i dužine, svodi se: $\underline{k} \cdot x = j \cdot \beta_i \cdot x = j\lambda x$, gde je:
 $\lambda x = \beta_i \cdot x$, električna ugaona dužina voda.
- Za ceo vod, dužine L, sledi: $\lambda = \beta_i \cdot L$, pa npr. za L=100km, električna ugaona dužina voda je:
 $\lambda = \beta_i \cdot L = 0.06 \cdot 100 = 6^\circ$
- Hiperboličke f-je postaju trigonometrijske:
 $sh(jx) = j \cdot \sin x$; $ch(jx) = \cos x$

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

---

- Složene elektroenergetske mreže, sadrže veliki broj vodova, trafo stanica, generatora. U cilju pojednostavljenja proračuna, vodovi se ekvivalentiraju zamenskim „T” i „ π ” šemama.
- Češća je primena „ π ” šeme, jer se tako dobijaju mreže sa manjim brojem čvorova.

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

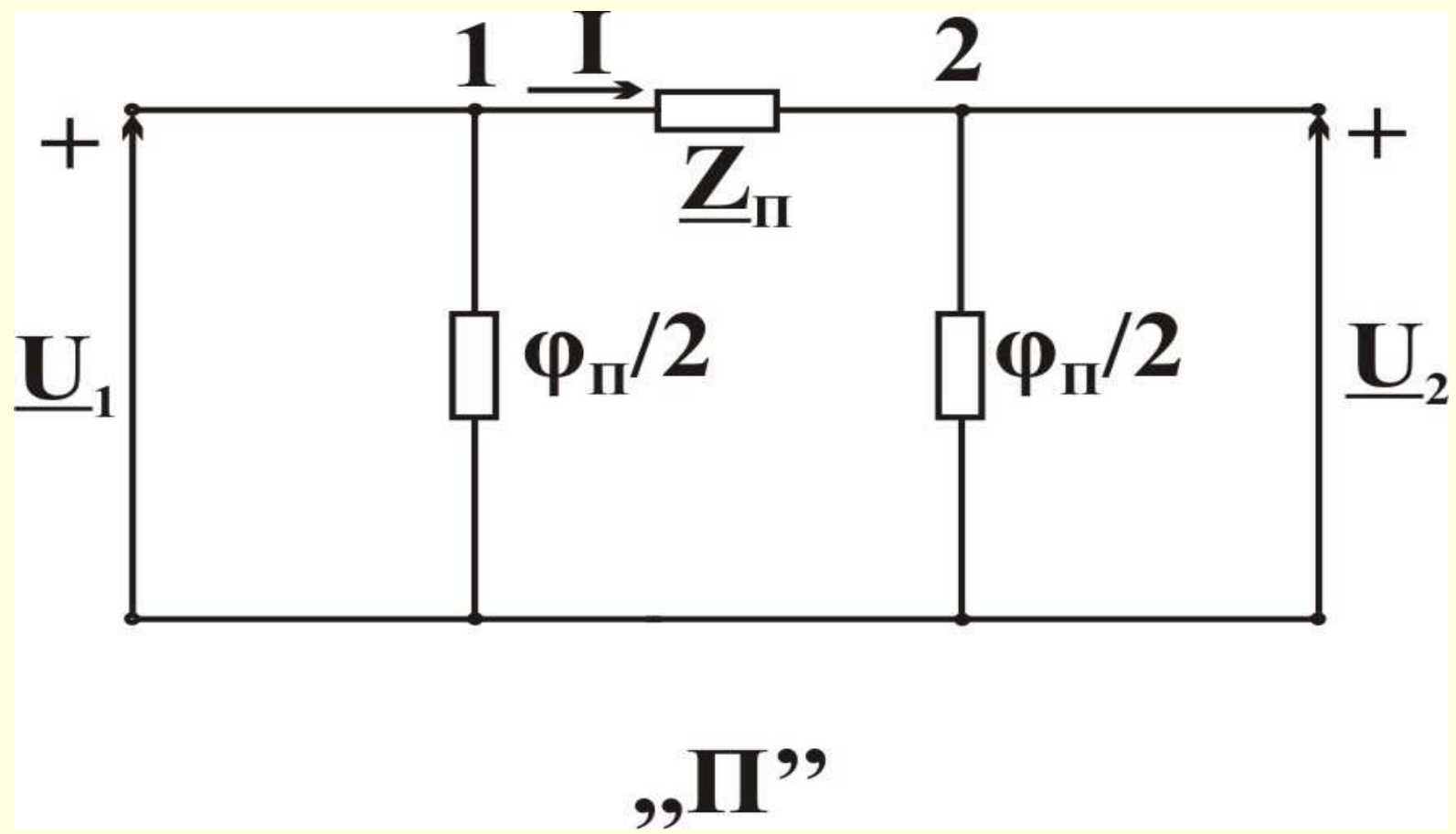

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

---

- Ekvivalentne šeme voda, sa koncentrisanim parametrima, ekvivalentne su sa šemom voda sa raspodeljenim parametrima, samo za režime na krajevima voda i pomoću njih nije moguće analizirati U i I duž voda.

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

---

- Keneljevi i Ridenbergovi sačinioci popravke, njihovim uvodjenjem se vod sa raspodeljenim parametrima, može predstaviti kao vod sa koncentrisanim parametrima.
- Za vod sa raspodeljenim parametrima, važi jednačina telegrafičara.
- Za vod sa koncentrisanim parametrima, koriste se jednačine po I i II Kirhofovom zakonu

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

- Radi jednostavnosti parametri ekvivalentne „Π” šeme odredjuju se iz proizvoda dužine voda, podužni parametri voda ($\underline{z}$ i $\underline{y}$) i odgovarajućih sačinioća popravke.

$$\underline{Z}_{\Pi} = \underline{k}_1 \cdot \underline{Z}_L$$

$$\underline{Y}_{\Pi} = \underline{k}_2 \cdot \underline{Y}_L$$

- $\underline{k}_1$ i $\underline{k}_2$ se zovu Kenelijeve sačinioće popravke (kompleksni)

$$\underline{Z}_L = \underline{z} \cdot L$$

$$\underline{Y}_L = \underline{y} \cdot L$$

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

- Prvo izračunamo:

$$\underline{Z}_L = \underline{z} \cdot L$$

$$\underline{Y}_L = \underline{y} \cdot L \Rightarrow \underline{k}_1, \underline{k}_2$$

$$\underline{k}_1 = \frac{sh\sqrt{\underline{Z}_L \cdot \underline{Y}_L}}{\sqrt{\underline{Z}_L \cdot \underline{Y}_L}} \approx 1 + \frac{\underline{Z}_L \cdot \underline{Y}_L}{6}$$

$$\underline{k}_2 = \frac{2 \cdot (ch\sqrt{\underline{Z}_L \cdot \underline{Y}_L} - 1)}{\sqrt{\underline{Z}_L \cdot \underline{Y}_L} \cdot sh\sqrt{\underline{Z}_L \cdot \underline{Y}_L}} \approx \frac{1 + \frac{\sqrt{\underline{Z}_L \cdot \underline{Y}_L}}{12}}{1 + \frac{\underline{Z}_L \cdot \underline{Y}_L}{6}}$$

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

---

- Koeficijente popravke $\underline{k}_1$ i $\underline{k}_2$, treba koristiti pri ekvivalentiranju dugih vodova.
- Ridenbergovi koeficijenti popravke
- Ovi koeficijenti popravke su skalarni (za razliku od Keneljevih, koji su kompleksni)

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

---

- Pre su bili definisani proizvodi dužina voda, podužni parametri:

$$\underline{Z}_L = \underline{z} \cdot L$$

$$\underline{Y}_L = \underline{y} \cdot L$$

- Sada to radimo skalarno:

$$R_L = r \cdot L$$

$$X_L = x \cdot L$$

$$C_L = c \cdot L$$

$$B_L = \omega \cdot C_L = b \cdot L$$

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

---

- Predpostavljeno je da je: $g \ll \omega c$
- Ovde se definišu skalarni koeficijenti popravke:

$$R_{\Pi} = k_R \cdot R_L$$

$$X_{\Pi} = k_X \cdot X_L$$

- Poseban koeficijent popravke za R , a poseban za X , gde su:

$$k_R = 1 - \frac{1}{3} \cdot X_L \cdot B_L$$

$$k_X = 1 - \frac{1}{6} \cdot X_L \cdot B_L \cdot \left(1 - \frac{R_L^2}{X_L^2} \right)$$

2.5.2 Ekvivalentiranje voda sa raspodeljenim parametrima, zamenskom šemom sa koncentrisanim parametrima

---

- $\underline{Y}_{\Pi} = jB_{\Pi}$, ako zanemarimo g , ($g \ll \omega c$), $B_{\Pi} = k_B \cdot B_L$,

$$k_B = 1 + \frac{1}{12} \cdot X_L \cdot B_L$$

- Ridenbergove skalarne koeficijente popravke za dužine vodova do reda 200km, ne treba računati. Za izračunavanje parametara ekvivalentne „ Π ” šeme, dovoljno je za vodove do 200km, koristiti proizvode dužine voda L i podužnih parametara $(\underline{z}, \underline{y})$.

2.5.3. Karakteristični režimi nadzemnog voda sa raspodeljenim parametrima

---

- Karakteristični režimi nadzemnog voda su:

1) Režim praznog hoda ($I_2=0$)

- Kod idealizovanog voda (bez gubitaka) je , što znači da su naponi u svim tačkama voda u praznom hodu u fazi i da je napon na kraju voda veći ili jednak naponu na početku voda. Ova pojava poznata je kao **FERANTIJEV EFEKAT**.

2) Režim prenosa prirodne snage

- Režim voda u kome je njegova krajnja tačka zatvorena karakterističnom impedansom naziva se režim prenosa prirodne snage.

2.5.3. Karakteristični režimi nadzemnog voda sa raspodeljenim parametrima

---

3) Prenos aktivne snage idealizovanim vodom

- Režim kada je vod zatvoren aktivnom otpornošću R .

4) Režim prenosa reaktivne snage

- U ovom slučaju vod je zatvoren induktivnom ili kapacitivnom reaktansom.